

“Ineens stond ik er helemaal alleen voor in de gymzaal...”

De kloof die een startende vakleerkracht bewegingsonderwijs ervaart tussen de opleiding en het werkveld. *‘De opleiding is afgerond en de eerste werkdag op een nieuwe school breekt aan. De startende vakleerkracht bewegingsonderwijs staat in de gymzaal de kinderen op te wachten. Eén voor één druppelen de kinderen binnen en voor hij het weet zitten 30 paar ogen hem verwachtingsvol aan te kijken. Ineens staat hij er alleen voor en de onzekerheid slaat toe. Wat als iets niet lukt...?’*

Dit onderzoek is gedaan als afstudeeronderdeel voor de Master of Sports aan de Fontys Sporthogeschool.

Door: **Marieke Nakken**

Binnen de praktijk gaan er geluiden op dat de startende vakleerkracht bewegingsonderwijs regelmatig problemen ervaart tijdens het lesgeven. Als afgestudeerde krijg je een bepaalde startbekwaamheid mee vanuit de opleiding. Het beroepsprofiel van een vakleerkracht bewegingsonderwijs verraaft dat het geen makkelijke opgave is om aan alle competenties van een volwaardige vakleerkracht te gaan voldoen. De verdere groei binnen deze competenties zal de vakleerkracht zich in zijn eerste jaren eigen moeten maken. Echter, hier wordt vaak in de praktijk geen rekening mee gehouden en verwacht de school dezelfde kwaliteiten als van een ervaren lesgever. Een startende vakleerkracht wordt na de opleiding als het ware in het diepe gegooid.

Doel

Met dit onderzoek wordt getracht de vraag te beantwoorden of de problemen die startende vakleerkrachten bewegingsonderwijs ervaren mogelijk het gevolg zijn van een kloof tussen de startbekwaamheid waarmee de afgestudeerde van de opleiding komt en de eisen die het werkveld aan de startende vakleerkracht bewegingsonderwijs stelt. Met als doel een advies aan de opleiding en/of het werkveld te geven hoe zij de ervaren kloof kunnen overbruggen.

Binnen de literatuur is weinig over startende vakleerkrachten te vinden. De literatuur geeft wel informatie over de problemen die een startende leerkracht in het algemeen ervaart. De vijf grootste problemen die naar voren komen zijn:

- orde houden
- omgaan met verschillen tussen de leerlingen
- de leerlingen motiveren
- de communicatie met de ouders
- omgaan met gedragsproblemen.

Omdat de vakleerkracht binnen een andere context lesgeeft, kunnen deze problemen verschillen met die van een leerkracht in het algemeen.

Methode

Voor het onderzoek is gebruik gemaakt van een ‘mixed method’. Dit is een combinatie van kwantitatief en kwalitatief onderzoek. Het kwantitatieve gedeelte bestaat uit een zelf ontworpen vragenlijst op basis van de literatuur en het beroepsprofiel. Door middel van deze vragenlijst zijn vakleerkrachten gevraagd of en in welke mate zij problemen hebben ervaren in hun eerste jaar met verschillende aspecten van het lesgeven. In totaal hebben 148 vakleerkrachten uit

het primair onderwijs (PO), het voortgezet onderwijs (VO) en het speciaal onderwijs (SO) de vragenlijst ingevuld waarvan 78 mannen en 70 vrouwen. De vakleerkrachten zijn afkomstig van de zes verschillende ALO's.

Het kwalitatieve gedeelte was een half gestructureerd interview gebaseerd op de resultaten van de vragenlijst waarin is doorgevraagd naar de kern van de eventueel ervaren kloof. Deze interviews zijn gehouden met dertien vakleerkrachten die hun eerste jaar in het PO werkzaam waren.

Resultaten: vragenlijst

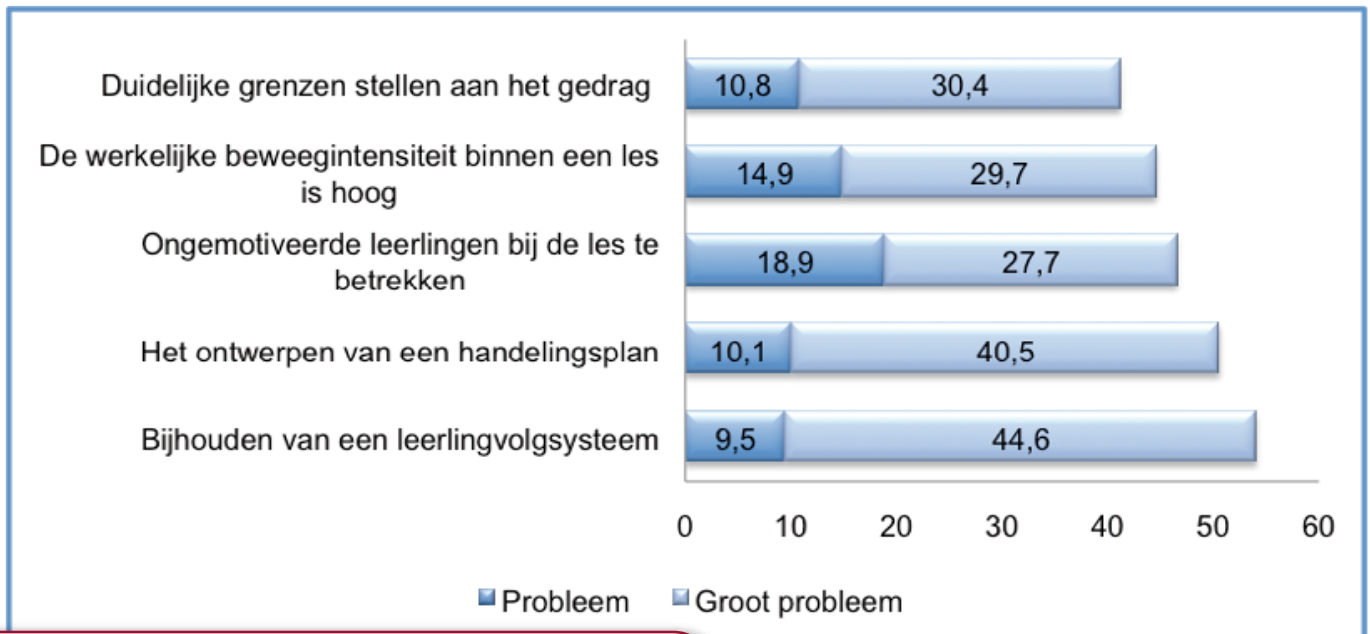
In figuur 1 worden de vijf grootste ervaren problemen weergegeven. Figuur 2 geeft weer hoe groot de problemen zijn binnen de vier gebruikte beroepsprofielen. Er is een extra categorie ontstaan omdat twee stellingen op basis van de resultaten niet binnen de profielen konden worden opgenomen.

[Er is doorgevraagd naar de kern van de ervaren kloof]

Contact:

marieke_v_nakke@yahoo.com

Figuur 1 – De vijf grootste ervaren problemen op basis van de gemiddelde score met de verdeling van de percentages over de categorieën ‘probleem’ en ‘groot probleem’

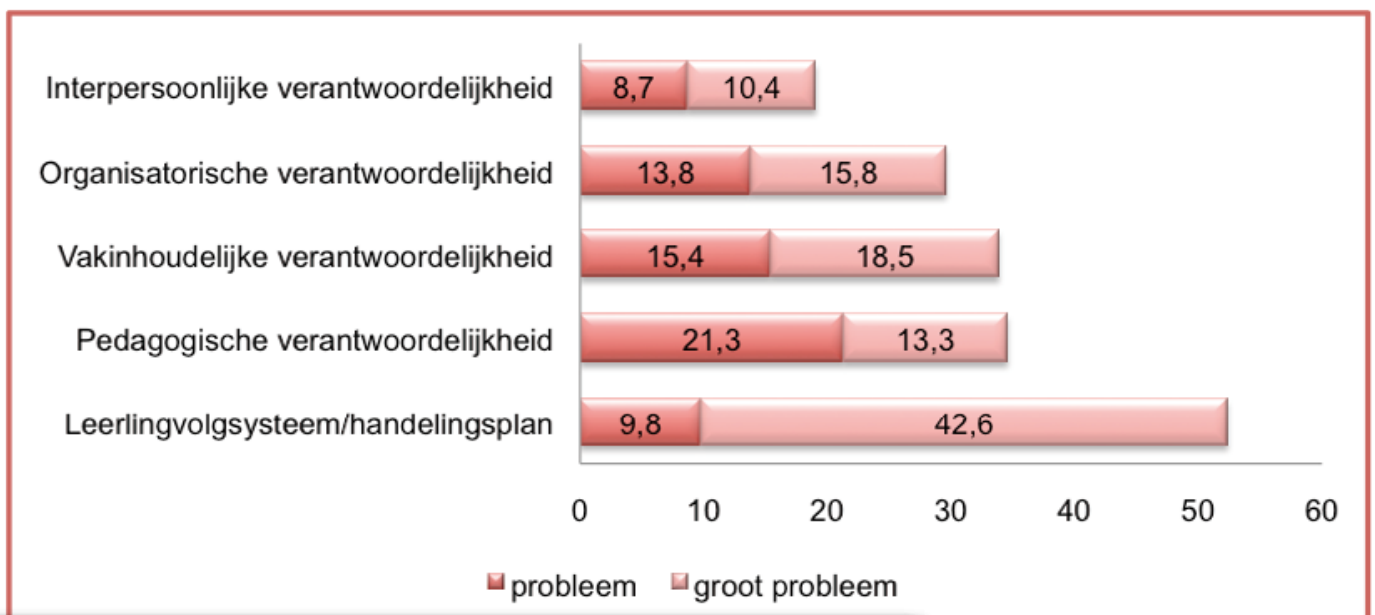
Er zijn geen verschillen gevonden tussen mannen en vrouwen en tussen de verschillende onderwijssoorten. Wel zijn er grote verschillen gevonden tussen het aantal jaar ervaring en de grootte van het ervaren probleem in het eerste jaar. Hoe meer ervaring de vakleerkrachten hebben, dus hoe langer geleden het is dat zij zijn gestart, hoe meer problemen ze over het algemeen toen hebben ervaren. Dit is goed te zien in figuur 3.

Resultaten: interviews

Binnen de interviews kwam naar voren dat het werken met een leerlingvolgsysteem of het beoordelen van onderdelen als moeilijk wordt ervaren omdat:

- ze de leerlingen nog moeten leren kennen
  - ze de klas nog niet onder controle hebben
  - ze niet weten hoe ze dit tijdens de les moeten doen.
- De meest genoemde oorzaken van de ervaren ordeproblemen zijn:
- moeite met consequent zijn, grenzen stellen en structuur aanbrengen in een les
  - problemen met het omgaan met de ongemotiveerde leerlingen, de mondige leerlingen en de leerlingen met gedragsproblemen
  - moeite met het omgaan met cultuurverschillen door het verschil in normen en waarden
  - de leerlingen zelfstandig laten werken terwijl zij de klas nog niet onder controle hadden

>>

Figuur 2 – De verdeling van de percentages over de categorieën ‘probleem’ en ‘groot probleem’ van vier verantwoordelijkheden uit het beroepsprofiel en de extra variabele ‘Leerlingvolgsysteem en handelingsplan’.

- te lage bewegingsintensiteit door te lange uitleg of door ruimtegebrek.

Verder kwam naar voren dat de meeste vakleerkrachten aangeven de stap van de opleiding naar het werkveld als een kloof te hebben ervaren. De opmerking die hierover het meest werd gemaakt is **'het er ineens alleen voor staan'**. De meeste genoemde vormen van begeleiding die door de vakleerkrachten in het eerste jaar als positief zijn ervaren zijn:

- steun vanuit de school en contact met groepsleerkrachten
- iemand met ervaring in het lesgeven van bewegingsonderwijs waarop ze kunnen terugvallen
- contact met andere vakleerkrachten in de vorm van kleine intervisiegroepen een paar keer per jaar.

Ook hebben de geïnterviewde vakleerkrachten een aantal punten genoemd om de opleiding te verbeteren:

- iedereen zou in het laatste jaar een stage moeten lopen waarbij de student steeds meer alleen in de zaal staat
- meer werkcolleges met betrekking tot ordeproblemen waarin casussen bij voorkeur met beeldmateriaal worden besproken
- oefenen met het ontwerpen van minder ideale situaties, dus met meer of minder leerlingen en met beperkt materiaal en ruimte
- meer informatie over leerlingvolgsystemen en het beoordelen en hiermee oefenen in de praktijk.

Discussie

Ondanks dat de vakleerkracht in een ander soort omgeving lesgeeft dan een leerkracht in het algemeen, komen drie van de vijf grootste problemen overeen. Namelijk het orde houden, het omgaan met verschillen tussen de leerlingen en het omgaan met gedragsproblemen. Dit laatste is echter vaak de oorzaak van de ordeproblemen. Het omgaan met verschillen tussen de leerlingen lukt vaak niet omdat de startende vakleerkracht nog bezig is om de orde in de groep te handhaven. Het verschil met de literatuur is dat de startende leerkracht in het algemeen veel problemen heeft om de leerlingen te motiveren en de startende vakleerkracht alleen problemen heeft een ongemotiveerde leerling bij de les te betrekken.

Opvallend resultaat is dat hoe meer ervaring de vakleerkrachten hebben, hoe meer problemen ze over het algemeen in het eerste jaar hebben ervaren. Het is niet aannemelijk dat er door startende vakleerkrachten nu steeds minder problemen worden ervaren.

Zeker gezien de antwoorden die in de interviews door de startende vakleerkrachten met nog geen jaar ervaring of één jaar ervaring zijn gegeven. Mogelijke verklaringen voor dit resultaat kunnen zijn dat:

- een vakleerkracht zich blijft doorontwikkelen en steeds kritischer terugkijkt, wat zeer belangrijk kan zijn voor de onderzoekspopulatie van toekomstig onderzoek
- een net afgestudeerde nog niet goed kan reflecteren over hoe zijn eigen les is gegaan, omdat deze de ervaring mist om de kwaliteit van zijn les te bepalen
- een net afgestudeerde bepaalde aspecten niet ziet als een probleem maar als iets wat erbij hoort
- een net afgestudeerde ervaren problemen niet wil toegeven, omdat deze denkt dat deze het zou moeten kunnen.

	nog geen jaar en 1 jaar	2 - 5 jaar	6 jaar of meer
Leerlingvolgsysteem en handelingsplan	44,45	76,21	76,13
Interpersoonlijke verantwoordelijkheid	57,7	74,72	90,76
Pedagogische verantwoordelijkheid	56,55	75,1	91,55
Organisatorische verantwoordelijkheid	66,61	67,33	88,84
Vakinhoudelijke verantwoordelijkheid	55,1	79,95	88,5

Figuur 3 - De gemiddelde ranking van de grootte van het ervaren probleem per variabele over de categorieën van het aantal jaar ervaring.

Conclusie

De resultaten geven duidelijk weer dat er een kloof wordt ervaren door een groot deel van de startende vakleerkrachten. Om deze kloof te overbruggen zou volgens de geïnterviewden het werkveld moeten zorgen voor ondersteuning vanuit de school en voor inhoudelijke begeleiding. Hiermee wordt iemand bedoeld waarop de startende vakleerkracht kan terugvallen. De opleiding zou volgens de geïnterviewden ook een aantal veranderingen moeten doorvoeren om de kloof te verkleinen. Zij zou meer kunnen doen met stages waar de vakleerkracht steeds meer alleen in de zaal moet gaan staan. Daarnaast meer aandacht besteden aan het werken met leerlingvolgsystemen en beoordelen van leerlingen in de praktijk. Als laatste zou zij meer werkcolleges met filmbeelden, casussen en voorbeeldlessen kunnen aanbieden om de ordeproblemen te verkleinen.

Om tot een concreter advies te komen zullen er interventies moeten worden ontworpen om te kijken welke vormen van begeleiding het beste aanslaan en hoe de opleiding het beste het gemis van bepaalde elementen kan gaan opvullen. Bij verder onderzoek is het wel van belang dit breed aan te pakken om een zo goed mogelijk beeld te krijgen. Dit gezien de verschillen die zijn gevonden bij de grootte van de ervaren problemen tussen net afgestudeerden en de vakleerkrachten met veel ervaring.

Wanneer zowel de opleiding als het werkveld gaan werken aan het dichtn van de kloof zal dat niet alleen de startende vakleerkracht helpen, maar zal dat ook de kwaliteit van het bewegingsonderwijs ten goede komen.

Marieke Nakken is net afgestudeerd voor de Master of Sports aan de Fontys Sporthogeschool, nu nog in Tilburg. ◀